

відновленні майнового становища сторін, а й у запобіганні зловживанню правом, прикриттю незаконних дій формою договору та порушенню стабільності цивільного обороту.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Вовк М. З., Юркевич Ю. М. Проблеми тлумачення договорів в Україні в умовах гармонізації з правом європейського союзу. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 2 (20). С. 394-405.
3. Гречишкін Є.Ю., К.Р. Резворович. Актуальні питання теоретичного визначення недійсних правочинів у межах цивільного права. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (ДДУВС, 12.12.2023). 2023. С. 84-85.
4. Цивільне право : навч. практикум. кол. авт. : К Р. Резворович (заг. ред.), М. П. Юніна, А. С. Ділігул та Логінова М.В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 220 с.

Юрій КОРОЛЬ, курсант 2-го курсу ННІ з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, Львівський державний університет внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Віталій КУЧЕР, завідувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1, Львівський державний університет внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

МОНІТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Проблема захисту прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів залишається одним із ключових викликів для демократичної держави. В Україні, яка прагне до євроінтеграції та утвердження верховенства права, питання належного моніторингу дотримання конституційних прав людини у відносинах із поліцією набуває особливої актуальності. Систематичні скарги на зловживання службовим становищем, незаконне затримання та неналежне поводження із затриманими свідчать про нагальну потребу у дієвих механізмах нагляду та контролю за діяльністю Національної поліції України (далі – НПУ).

Ефективний моніторинг є не лише правовим обов'язком держави, але й необхідною умовою відновлення суспільної довіри до поліцейських інститутів. Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, що безпосередньо покладає на неї обов'язок забезпечити контроль за дотриманням прав громадян у правоохоронній сфері. Конституція України встановлює і конкретні гарантії: ст. 29 закріплює право на особисту недоторканність, ст. 55 – право на захист прав і свобод у судовому порядку, а ст. 101 – функцію парламентського контролю за дотриманням прав людини і основоположних свобод, яку здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмен) [1].

Спеціальне законодавство у сфері поліцейської діяльності конкретизує конституційні положення. Стаття 7 Закону України «Про Національну поліцію» закріплює принцип дотримання прав і свобод людини як основоположний у діяльності поліції, де зазначено, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їхній реалізації [2]. Цей принцип є нормативним підґрунтям для побудови всієї системи внутрішнього та зовнішнього контролю за роботою поліції.

Закон також зобов'язує поліцейських негайно повідомляти затриманих осіб про підстави їх затримання та роз'яснювати права (ст. 208 КПК України [3]). Кримінальний процесуальний кодекс України деталізує процедурні гарантії: право на захисника, право зберігати мовчання, право на медичну допомогу та інші, що у сукупності формують стандарт поведінки із затриманими, відхилення від якого є підставою для перевірки та притягнення до відповідальності.

У системі моніторингу дотримання поліцейськими прав та свобод людини ключове місце займає Наказ МВС України від 24.05.2022 № 311 «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», який до завдань ІП «Custody Records» відносить запобігання незаконному затриманню осіб, удосконалення системи їх захисту від катувань і належного поведінки, а також підвищення стандартів захисту прав поліцейських від можливих неправдивих звинувачень у неправомірних діях [4].

Запровадження ІП «Custody Records» виявилось одним з найефективніших інструментів запобігання незаконному поводженню з особами, позбавленими волі: система забезпечує повну, безперервну та надійну реєстрацію всіх дій, що вчиняються щодо особи від фактичного затримання до звільнення або поміщення в ізолятор тимчасового тримання. Вона включає в себе регулятивні, організаційні та технічні елементи і створює єдиний інформаційний простір, що мінімізує ризик маніпулювання даними та сприяє об'єктивному контролю [5, с. 36].

Інституційна система моніторингу дотримання прав та свобод людини в поліцейській діяльності включає як зовнішні, так і внутрішні механізми. Зовнішній моніторинг дотримання прав та свобод людини здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» має право безперешкодно відвідувати місця несвободи, перевіряти умови тримання та опитувати осіб, які перебувають у таких місцях, вносити подання щодо усунення порушень [6].

Внутрішній механізм моніторингу дотримання прав та свобод людини в поліцейській діяльності реалізується через інспекторів з дотримання прав та свобод людини - працівників підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, діяльність яких регулюється Інструкцією з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, затвердженою Наказом МВС України від 16.10.2024 № 699. Відповідно до зазначеної Інструкції такий моніторинг полягає у збиранні та аналізі інформації з метою визначення відповідності дій поліцейських вимогам законодавства щодо дотримання прав затриманих, доставлених до органів (підрозділів) поліції та ізоляторів тимчасового тримання.

Працівники підрозділів дотримання прав людини здійснюють систематичний моніторинг через доступ до записів ІП «Custody Records» щодо кожної затриманої особи, а також через віддалений доступ до ІР-камер системи відеоспостереження, що дозволяє здійснювати безперервний контроль у режимі реального часу.

На рівні центрального органу управління поліції діє Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України – самостійний структурний підрозділ, що здійснює контроль за службовою діяльністю органів поліції, реалізовує державну політику у сфері дотримання прав людини під час надання поліцейських послуг, а також проводить службові розслідування та перевірки щодо дисциплінарних проступків [8].

Поєднання зовнішнього парламентського контролю з боку Омбудсмена та внутрішньовідомчого моніторингу дотримання прав людини формує дворівневу систему захисту прав людини в поліцейській діяльності, ефективність якої залежить від налагодженої міжінституційної взаємодії та прозорості процедур.

Таким чином, система моніторингу дотримання прав і свобод людини в органах поліції спирається на розгалужену нормативну базу – від конституційних (ст. 3, 29, 55, 101 Конституції України) та законодавчих засад (ст.ст. 6, 7, 8, 18 Закону України «Про Національну поліцію») до підзаконних відомчих нормативно-правових актів. Водночас наукові дослідження та практика свідчать про необхідність посилення координації між зовнішніми та внутрішніми інституціями, що спрямовані на забезпечення прав і свобод людини. Лише комплексний підхід, дієві інституційні механізми та активне залучення громадянського суспільства, здатен забезпечити реальний, а не декларативний захист прав людини в поліцейській діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 24.05.2022 р. № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>
5. Байбак А.Г. Досвід програми Custody Records в Україні в контексті правозахисної проблематики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2025.. Випуск 92: частина 3. С. 29-37.
6. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Інструкція з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини, затверджена Наказом МВС України від 16.10.2024 р. № 699. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24#Text>

Діана ХИЖА, курсантка 2-го курсу ННІ з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ, ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах розвитку демократичної та правової держави особливого значення набуває питання забезпечення прав і свобод людини у діяльності правоохоронних органів. Одним із найважливіших принципів функціонування Національна поліція України є принцип законності, який виступає основою професійної діяльності поліцейських та гарантією недопущення порушення прав громадян.